

Karl Kautsky: Gamla revolutioner och en ny

(December 1905)

[Denna artikel publicerades första gången på tyska i Festschrift 1648-1789-1905, som gavs ut till minne av "Den blodiga söndagen" i St Petersburg i januari 1905. Artikeln har här översatts från engelska, ur boken Witnesses to Permanent Revolution, Chicago: Haymarket Books, 2011, s 531-536. Översättning, Göran Källqvist.]

Det som många, även inom våra led, betvivlade för bara ett år sedan är idag alldeles uppenbart: Ryssland står mitt i en revolution, som vad gäller våldsamt och betydelse mycket väl kan jämföras med de två största revolutioner som världen hittills har upplevt, nämligen 1600-talets engelska och 1700-talets franska revolution.

Det är lätt att göra jämförelser mellan dem, och deras ytliga likheter är slående. Båda dessa revolutioner riktades mot absolutismen, och landets stora majoritet reste sig mot den på grund av att dess ok hade blivit outhärdligt att bära – eftersom den hade störtat landet i elände, förtvivlan och skam.

Men likheterna går inte mycket längre än så. När vi går bakom den politiska ytan och analyserar de klassmotsättningar som ger rörelsen dess faktiska drivkrafter stöter vi på grundläggande skillnader.

Först av allt upptäcker vi att den största skillnaden mellan de tidigare revolutionerna och den nuvarande är att det under den sistnämnda för första gången i världshistorien är industriproletariatet som reser sig triumferande som en dominerande, självständig ledande kraft. Under Pariskommunen 1871 var det en enda stad som gjorde uppror, och upproret kvästes inom några veckor. Nu upplever vi en revolution som sträcker sig från Norra ishavet till Svarta havet och från Östersjön till Stilla havet, en revolution som redan har hållit på under ett år och där proletariatet blir allt starkare i fråga om makt och självmedvetande.

Förvisso har vi ännu inte någon fullständig makt, ingen proletariatets diktatur. Vi har ännu inte någon socialistisk revolution, utan bara dess inledning. Det ryska proletariatet spränger sina bojar bara för att befria händerna inför klasskampen mot kapitalet. Det känner sig ännu inte tillräckligt starkt för att försöka expropriera kapitalet. Men det faktum att den proletära klasskampens slagord har höjts är ett enormt framsteg ur socialistisk synvinkel, jämfört med revolutionerna 1648 och 1789.

Under båda dessa revolutioner blev det till sist kapitalistklassen som segrade. Men politiskt såväl som ekonomiskt lever denna klass på att använda andras krafter. Den har aldrig gjort någon revolution, den har bara utnyttjat dem. Den har alltid överlämnat genomförandet av revolutionen, kampen och riskerna, till folkmassorna. Men på 1600- och 1700-talet var den verkliga drivkraften bland massorna inte proletariatet utan *småbourgeoisien*. Proletariatet var hela tiden bara dess omedvetna anhängare. Det var huvudstädernas djärva och självmedvetna småbourgeoisie, i London och Paris, som vågade ta ledningen över kampen mot absolutismen och lyckades störta den.

I Ryssland har småbourgeoisien aldrig varit varken djärv eller självmedveten, åtminstone inte under de senaste århundradena under tsarismen. Den ryska småbourgeoisien har nästan uteslutande hämtats från rotlösa bönder, som för bara några decennier sedan fortfarande var livegna. För övrigt finns det ingen stor stad som dominerar hela det ryska tsardömet. Idag har dessutom till och med huvudstäderna i Frankrike och England förlorat sin absoluta makt, och måste nu dela den med olika industricentrum. Till och med i Väst Europa har småbourgeoisien upphört att vara revolutionär och har istället blivit en stöttepelare för reaktionen och regeringsmakten.

Det är alltså inte att undra på att den ryska småbourgeoisien tillsammans med trasproletariatet ända

från början har anslutit sig till de kontrarevolutionära elementen, och ställt sig till polisens förfogande för att undertrycka revolutionen. Men småbourgeoisien har inte något program, inget politiskt mål, och kan därför bara förmås att gå ut i kamp mot revolutionen med hjälp av löften om enskilda fördelar eller genom att stimuleras av personlig hämnd. Men det finns inget byte att erövra genom att kämpa mot det egendomslösa proletariet, och av det beväpnade proletariet kan förtryckarna bara förvänta sig skador och död. När den reaktionära småbourgeoisien förlorat sina politiska ideal blir den följaktligen både feg och brutal. Den ger fritt utlopp åt sin ilska mot samhällets svagaste medlemmar. I egenskap av utsugare föredrar den kvinnor och barn. Under den nuvarande kampen mot revolutionen angriper den bara judar och enskilda studenter och inte de orubbliga arbetarna. Så den ryska kontrarevolutionen blev snabbt enbart en orgie i plundring, mord och mordbrand. Under sin kamp mot reaktionen har det revolutionära proletariet därför redan visat sig vara ett politiskt oumbärligt verktyg för samhälleliga framsteg, precis som det sedan länge varit den ekonomiskt viktigaste faktorn. Å andra sidan har småbourgeoisien, i den mån den inte anslutit sig till proletariet, visat sig vara en samhällskraft som bara kan orsaka skada och social förstörelse, precis som den ekonomiskt idag till största delen har blivit föga mer än en parasit på samhällskroppen och bara kan förlänga sin existens på samhällets bekostnad.

Under de tidigare revolutionerna var bönderna den näst efter småbourgeoisien viktigaste revolutionära faktorn. Förvisso visade bondekriget att bönderna inte ens under reformationen kunde göra annat än skaka om staten utan att kunna upprätta någon självständig politisk makt.¹ Bönderna kan inte längre betraktas som ett självständigt parti, en speciell politisk armé, utan bara som *hjälptrupper* till en annan armé eller politiskt parti. Icke desto mindre är de absolut inte obetydliga, ty beroende på om de ställer sin styrka till den ena eller andra sidans förfogande kan de avgöra nederlag eller seger. Bönderna beseglade revolutionens undergång i Frankrike 1848 liksom dess seger under 1789 och de följande åren.

Men den roll som bönderna spelade under den stora franska revolutionen var en helt annan än dess roll under den engelska revolutionen. I Frankrike hade adelns och prästerskapets jordegendomar behållit feodala former. De levde på att exploatera närmast livegna bönder, som de hade förnedrat till ett ofattbart elände och (eftersom de hade blivit knutna till hovet) utan att ge några gentjänster. En av revolutionens absolut nödvändiga uppgifter var att riva ner dessa jordegendomar, och det var detta band som säkerställde böndernas orubbliga lojalitet.

I England krossades den gamla feodala adeln under Rosornas krig, och den ersattes av en ny adel som mycket väl insåg kapitalismens behov. Reformationen hade plundrat kyrkorna till adelns fördel. När 1600-talet inleddes hade den gamla feodala ekonomin helt och hållet försvunnit. De bönder som fanns kvar förfogade fritt över sin egen jord. De stora jordegendomarna sköttes inte med hjälp av feodala bönders tvångsarbete utan av kapitalistiska arrendatorer som anställde lönearbetare. Våldigt få av de jordägande adelsmännen hade band till hovet. Majoriteten stannade kvar på sin mark under hela året och fungerade som domare eller tjänstgjorde i de lokala regeringarna.

Som ett resultat av detta fanns det under den engelska revolutionen ingen övergripande tendens att störta godsägarna. Förvisso fanns det en hel del exempel på konfiskering av egendomar, men alltid som *politiska* och inte *sociala* åtgärder. Oavsett hur lystna bönderna och arrendatorerna må ha varit efter storgodsen, så fanns det ingen tvingande nödvändighet att stycka upp dem, och rädslan för de många lönearbetande lantbruksarbetarna avskräckte effektivt deras ägare från att inleda en process som lätt kunde visa sig bli farlig för dem själva. Den stora engelska jordägande aristokratin inte bara överlevde revolutionen, utan uppnådde dessutom en kompromiss med borgarklassen, som också hade tröttnat på småbourgeoisins herravälde. På så sätt befäste de aristokratins makt så mycket att det idag inte finns någon jordägande aristokrati som sitter lika säkert i sadeln som den engelska, inte ens i de tyska provinserna öster om Elbe eller i Ungern.

¹ Se Engels, *Tyska bondekriget*, på marxists.org.

Saker och ting kommer att utvecklas på ett helt annat sätt i Ryssland, där böndernas villkor in i minsta detalj nästan är identiska med de franska böndernas situation före revolutionen. Här kommer de två revolutionerna att leda till samma resultat, i så måtto som vi kan förvänta oss att dagens stora lantegendomar kommer att försvinna inom hela det ryska tsardömet och omvandlas till bondeegendomar. Näst efter tsarismen är det de stora lantegendomarna som kommer att få betala räkningen för revolutionen.

Det går inte att förutse vilken sorts produktionssätt som kommer att utvecklas på de nya grundvalarna, men en sak är säker: även i detta avseende kommer de ryska och franska revolutionerna att likna varandra, på så sätt att upplösningen av de stora privata lantegendomarna kommer att utgöra det band som kommer att knyta bönderna hårt till revolutionen. Vi vet ännu inte vilka släktstrider som revolutionen kan dölja i sitt sköte, och det är fullt möjligt att det kan uppstå motsättningar mellan bönderna och proletariatet i städerna, men de förstnämnda kommer att kämpa med näbbar och klor för att försvara revolutionen mot var och en som försöker återinsätta den gamla aristokratiens jordägande regim, även om det skulle ske med hjälp av utländsk intervention. De för oss fram till den tredje faktorn som måste övervägas vid en jämförelse mellan dessa tre revolutioner: de förhållanden som de ger upphov till i utlandet.

På 1600-talet var det internationella utbytet fortfarande så begränsat att den engelska revolutionen förblev en rent lokal händelse som inte fick någon genklang i resten av Europa. Det var inte utländska krig, utan det utdragna inbördeskrig som uppstod på grund av den jordägande adelns starka motståndskraft, som skapade den militära revolutionära makten och slutligen ledde fram till en segerrik general, Cromwells, diktatur.

Redan i slutet av 1700-talet var utbytet mellan de europeiska länderna mer utvecklat, och den franska revolutionen skakade om hela Europa. Men dess frigörande kraftansträngningar fick bara en svag genklang. Omvälvningarna kom som ett resultat av det krig som Europas förenade monarker inledde mot den enda republiken, ett krig som i Frankrike ledde fram till en militärregim och en segerrik general, Napoleons, kejsardöme.

Nu, i början av 1900-talet, har de internationella förbindelserna blivit så täta att det räckte att revolutionen påbörjades i Ryssland för att väcka ett entusiastiskt gensvar från proletariatet i hela världen, för att påskynda klasskampens tempo och skaka om det angränsande Österrikes kejsardöme i sina grundvalar.

Som en konsekvens av det är det svårt att tänka sig en *koalition* mellan de europeiska makterna mot revolutionen, på det sätt som ägde rum 1793. [För närvarande är Österrike helt oförmöget till några som helst starka yttre aktioner. I Frankrike kommer proletariatet trots allt att vara så starkt gentemot den republikanska regeringen att det kan förhindra varje ingripande på tsarismens sida, om regeringen skulle vara tillräckligt tokig för att tänka sig något sådant.]² Det finns ingen risk för en koalition mot revolutionen. Det finns bara en *enda makt* som skulle kunna tänka sig att intervensera i Ryssland – det *tyska kejsardömet*. Men till och med det tyska kejsardömets härskare kommer att tänka sig noga för innan de inleder ett krig som inte kommer att vara ett nationellt krig, utan kommer att betraktas som ett härskarkrig och kommer att vara lika impopulärt, lika hatat, som Rysslands krig mot Japan, och med lätthet kan få samma inrikespolitiska konsekvenser för den tyska regeringen som det rysk-japanska kriget hade för Ryssland. Oavsett vad som kommer att hända så finns det ingen anledning att förvänta sig en period av långdragna världskrig såsom den franska revolutionen bebådade. Följaktligen behöver vi inte frukta att den ryska revolutionen, som de tidigare, kommer att sluta i en militärdiktatur eller någon sorts "helig allians". Den lovar istället att inleda en period av europeiska revolutioner som kommer att sluta med *proletariatets diktatur* som röjer vägen för att inrätta ett *socialistiskt samhälle*.

² Dessa två meningar saknas i det tyska originalet men finns med i de franska och amerikanska upplagorna av artikeln – amerikanska redaktörens anmärkning.